

ИСПИТНА ПИТАЊА ЗА ЗАВРШНИ ДЕО ИСПИТА ИЗ ПРАВНИХ ОСНОВА БЕЗБЕДНОСТИ И РАДНИ МАТЕРИЈАЛ

Литература: **Зоран Драгишић**, *Систем националне безбедности Републике Србије*,
Универзитет у Београду-Факултет безбедности, Београд, 2011;

Радни материјал.

- ~~1. Стратегија националне безбедности Републике Србије~~
2. Законске основе уређења служби безбедности (радни материјал)
3. Законска регулатива организације, надлежности и начина рада БИА (радни материјал)
- ~~4. Овлашћења и обавезе службеника БИА (242–246)~~
5. Законска регулатива организације, надлежности и начина рада војнобезбедносне и војнообавештајне агенције (радни материјал)
- ~~6. Овлашћења и обавезе службеника ВБА (246–252)~~
- ~~7. Овлашћења и обавезе службеника ВОА (246–252)~~
- ~~8. Модели уређења и организације полиције~~
9. Надлежност, структура и организација Министарства унутрашњих послова (радни материјал)
- ~~10. Овлашћења и обавезе полицијских службеника (209–221)~~
11. Прописи у области управљања ванредним ситуацијама (радни материјал)
12. Надлежност и организација државних органа у области ванредних ситуација (радни материјал)
13. Законски систем лиценцирања у области процене ризика и планирања заштите и спасавања од елементарних непогода и других несрећа (радни материјал)
14. Прописи у области заштите тајности података (радни материјал)
15. Законска регулатива заштите пословне тајне (радни материјал)
16. Правни оквир заштите података о личности и слободног приступа информацијама од јавног значаја (радни материјал)
17. Појам и законско уређење приватног обезбеђења (радни материјал)
18. Законски систем лиценцирања физичких и правних лица која пружају услуге приватног обезбеђења (радни материјал)
19. Овлашћења и обавезе службеника приватног обезбеђења (радни материјал)
20. Законска регулатива детективске делатности (радни материјал)
21. Законски систем лиценцирања физичких и правних лица која пружају детективске услуге (радни материјал)

Питања која су прецртана неће бити део завршног испита и студенти их не припремају за завршни део испита.

РАДНИ МАТЕРИЈАЛ

Извори:

Закон о основама уређења служби безбедности (Сл. гласник РС бр. 116/07,
72/12)

Закон о безбедносно-информативној агенцији (Сл.гласник РС, бр. 42/02, 111/09, 65/14 - УС, 66/14, 36/18)

Закон о војнообавештајној и војнобезбедносној агенцији (Сл.гласник РС, бр. 88/09, 55/12 - УС, 17/13)

Закон о полицији (Сл. гласник РС, бр. 6/16, 24/18, 87/18)

Закон о смањењу ризика од катастрофа и управљању ванредним ситуацијама (Сл. гласник РС, број 87/18)

Закон о тајности података (Сл. гласник РС бр. 104/09)

Закон о заштити пословне тајне (Сл. гласник РС бр. 72/11)

Закон о заштити података о личности (Сл. гласник РС бр. 97/08, 104/09 - др. закон, 68/12 - УС, 107/12)

Закон о приватном обезбеђењу (Сл. гласник РС бр. 104/13, 42/15, 87/18)

Закон о детективској делатности (Сл. гласник РС бр. 104/13, 87/18)

ПИТАЊА: Надлежност, структура и организација Министарства унутрашњих послова; Прописи у области управљања ванредним ситуацијама; Надлежност и организација државних органа у области ванредних ситуација; Законски систем лиценцирања у области процене ризика и планирања заштите и спасавања од елементарних непогода и других несрећа

Законске основе уређења служби безбедности

Службе безбедности делују на основу и у оквиру Устава, закона, других прописа и општих аката, стратегије националне безбедности, стратегије одбране и утврђене безбедносно-обавештајне политике Републике Србије Припадници служби безбедности су дужни да поступају у складу са Уставом, законом, другим прописима и општим актима, према правилима струке, непристрасно и политички неутрално. Припадници служби безбедности не могу бити чланови политичких странака.

Службе безбедности део су јединственог безбедносно-обавештајног система Републике Србије. Службе безбедности су **Безбедносно-информативна агенција, као посебна организација, Војнобезбедносна агенција и Војнообавештајна агенција, као органи управе у саставу Министарства одбране.** Службе безбедности обављају послове и задатке у границама своје надлежности, у складу са законом. Службе безбедности имају статус правних лица

За разматрање питања од значаја за националну безбедност оснива се **Савет за националну безбедност**. Савет се стара о националној безбедности тако што:

- разматра питања из области одбране, унутрашњих послова и рада служби безбедности;

- разматра међусобну сарадњу органа надлежних за одбрану, органа надлежних за унутрашње послове и служби безбедности и њихову сарадњу с другим надлежним државним органима, као и сарадњу са органима и службама безбедности страних држава и међународних организација;

- предлаже надлежним државним органима мере за унапређење националне безбедности

- разматра предлоге за унапређење националне безбедности које му упућују органи надлежни за одбрану, органи надлежни за унутрашње послове, службе безбедности и други надлежни државни органи;

- разматра питања из делокруга органа државне управе, аутономних покрајина, општина, градова и града Београда која су значајна за националну безбедност

- разматра и друга питања која су значајна за националну безбедност.

Чланови Савета су:

- председник Републике;
- председник Владе;
- министар одбране;
- министар унутрашњих послова;
- министар правде;
- начелник Генералштаба Војске Србије;
- директори служби безбедности.

Савет има секретара Савета, који учествује у раду Савета без права одлучивања. Секретар Савета стара се о извршавању закључака Савета и обавља друге послове који су одређени пословником и другим актима Савета. Секретара Савета именује и разрешава председник Републике.

За оперативно усклађивање рада служби безбедности оснива се **Биро за координацију рада служби безбедности**. Биро за координацију оперативно усклађује рад служби безбедности и извршава закључке Савета о питањима из своје надлежности. Биро за координацију посебно:

- утврђује задатке који се извршавају оперативним усклађивањем делатности служби безбедности и служби безбедности и других државних органа и с тим у вези координира њихове активности;

- утврђује начин оперативног усклађивања у појединим случајевима;

- оснива мешовите радне групе за оперативне задатке који се извршавају оперативним усклађивањем делатности и утврђује њихове задатке;

- анализира резултате оперативног усклађивања и о томе по потреби извештава Савет, а најмање једном у шест месеци.

Биро за координацију чине директори служби безбедности и секретар Савета.

У раду Бироа за координацију могу по позиву да учествују:

- представници Министарства спољних послова;

- директор полиције и начелници управа полиције;

- Републички јавни тужилац;

- директор Управе царина;

- руководиоци других државних органа, организација и институција.

Канцеларија Савета за националну безбедност и заштиту тајних података обавља стручне и административне послове за потребе Савета, а нарочито:

- послове у вези са сазивањем и припремањем седница Савета;

- стручне послове у вези са праћењем спровођења смерница и закључака Савета;

- послове административно-техничке подршке Бироу за координацију;

- чување и стављање на увид члановима Савета извештаја и других аката Савета.

Рад служби безбедности је под демократском цивилном контролом Народне скупштине, председника Републике, Владе, Савета за националну безбедност, других државних органа и јавности, у складу са законом.

Законска регулатива организације, надлежности и начина рада БИА

Безбедносно-информативна агенција обавља послове који се односе на: заштиту безбедности Републике Србије и откривање и спречавање делатности усмерених на подривање или рушење Уставом утврђеног поретка Републике Србије; истраживање, прикупљање, обраду и процену безбедносно-обавештајних података и сазнања од значаја за безбедност Републике Србије и информисање надлежних државних органа о тим подацима, као и друге послове одређене законом. Контролу рада Агенције остварују надлежни органи, у складу са законом и другим прописима. У обављању послова из свог делокруга Агенција остварује сарадњу са другим надлежним државним органима и службама. Агенција остварује сарадњу са органима, организацијама и службама других држава и међународних организација, у складу са смерницама Владе Републике Србије (у даљем тексту: Влада) и безбедносно-обавештајном политиком Републике Србије.

Агенција у обављању послова из своје надлежности примењује одговарајуће оперативне методе, мере и радње, као и одговарајућа оперативно-техничка средства којима се обезбеђује прикупљање података и обавештења ради отклањања и спречавања делатности усмерених на подривање или рушење Уставом утврђеног поретка Републике Србије, угрожавање безбедности у земљи и, у вези с тим, предузима друге потребне мере и радње на основу закона и прописа донетих у складу са законом.

У Агенцији се образују посебне организационе јединице за обављање безбедносних послова из њеног делокруга. Припадници Агенције распоређени у посебне организационе јединице у откривању, праћењу, документовању, спречавању, сузбијању и пресецању делатности организација и лица усмерених на вршење организованог криминала и кривичних дела са елементом иностраности, унутрашњег и међународног тероризма и најтежих облика кривичних дела против човечности и међународног права и против Уставом утврђеног поретка и безбедности Републике примењују овлашћења утврђена законом и другим прописима које примењују овлашћена службена лица и радници на одређеним дужностима министарства надлежног за унутрашње послове, у складу са прописима о унутрашњим пословима.

Посебне мере којима се одступа од неповредивости тајне писама и других средстава општења могу се одредити према лицу, групи или организацији за коју постоје основи сумње да предузима или припрема радње усмерене против безбедности Републике Србије, а околности случаја указују да се на други начин те радње не би могле открити, спречити или доказати или би то изазвало несразмерне тешкоће или велику опасност. Ове мере може одредити искључиво суд, на предлог директора

Агенције. Предлог садржи назив посебне мере, расположиве податке о лицу, групи или организацији према којој ће бити примењивана, постојање услова за њено одређивање и рок трајања.

О предлогу одлучује председник Вишег суда у Београду, односно судија којег он одреди међу судијама који су распоређени у Посебно одељење тог суда за које је законом одређено да поступа у предметима кривичних дела организованог криминала, корупције и других посебно тешких кривичних дела. Одлука о предлогу се доноси у року од 48 часова од часа подношења предлога.

Ако не усвоји предлог за одређивање посебне мере суд доноси решење. Против решења из става 4. овог члана директор Агенције може изјавити жалбу Апелационом суду у Београду. Одлуку о жалби доноси веће састављено од троје судија Посебног одељења Апелационог суда у Београду за које је законом одређено да поступа у предметима кривичних дела организованог криминала, корупције и других посебно тешких кривичних дела, у року од 48 часова од часа изјављивања жалбе.

Посебне мере су:

1) тајни надзор и снимање комуникације без обзира на облик и техничка средства преко којих се обавља или надзор електронске или друге адресе;

2) тајни надзор и снимање комуникације на јавним местима и местима којима је приступ ограничен или у просторијама;

3) статистички електронски надзор комуникације и информационих система у циљу прибављања података о комуникацији или локацији коришћене мобилне терминалне опреме;

4) рачунарско претраживање већ обрађених личних и других података и њихово упоређивање са подацима који су прикупљени применом мера из тач. 1)-3) овог става.

Уз посебне мере из става 1. тач. 1) и 2) овог члана може се одобрити тајни надзор и снимање места, просторија и предмета, укључујући и уређаје за аутоматску обраду података и опреме на којој се чувају или се могу чувати електронски записи. Посебна мера може трајати три месеца, а због неопходности откривања, спречавања или прикупљања доказа може се продужити највише још три пута у трајању од по три месеца. Примена посебне мере се прекида чим престану разлози за њену примену.

У обављању послова из свог делокруга, припадници Агенције овлашћени су да од државних и других органа, правних и физичких лица траже и добију обавештења, податке и стручну помоћ од значаја за разјашњавање чињеница везаних за обављање послова из делокруга Агенције. На пружање помоћи, давање обавештења и података из

става 1. овог члана нико не може бити принуђен, а ускраћивање или одбијање помоћи, давања обавештења или података мора бити засновано на законом утврђеним разлозима.

Законска регулатива организације, надлежности и начина рада војнобезбедносне и војнообавештајне агенције

ВБА и ВОА су органи управе у саставу Министарства одбране који обављају безбедносно-обавештајне послове од значаја за одбрану и део су јединственог безбедносно-обавештајног система Републике Србије и обе имају статус правног лица. ВБА је надлежна за безбедносну и контраобавештајну заштиту Министарства одбране и Војске Србије у оквиру које обавља безбедносне, контраобавештајне и остале послове и задатке од значаја за одбрану Републике Србије, у складу са законом и прописима донетим на основу закона. У оквиру безбедносне заштите Министарства одбране и Војске Србије, послови које ВБА обавља су:

- 1) безбедносна заштита снага, објеката, средстава и активности;
- 2) безбедносна заштита тајних података;
- 3) персонална безбедност (безбедносна провера лица и издавање безбедносних сертификата за лица којима је приступ тајним подацима потребан ради обављања функције или радних дужности у ВБА и ВОА);
- 4) индустријска безбедност;
- 5) безбедносна заштита информационо-телекомуникационих система и криптозаштите;
- 6) безбедносна заштита других субјеката система одбране;
- 7) остали послови и задаци безбедносне заштите.

У оквиру контраобавештајне заштите, ВБА:

- 1) открива, прати и онемогућава обавештајно деловање, субверзивне и друге активности страних држава, страних организација, група или лица усмерених против Министарства одбране и Војске Србије;
- 2) открива, прати и онемогућава унутрашњи и међународни тероризам, екстремизам и друге облике организованог насиља усмерених против Министарства одбране и Војске Србије;
- 3) открива, истражује и прикупља доказе за кривична дела против уставног уређења и безбедности Републике Србије, кривична дела против човечности и других добара заштићених међународним правом, кривична дела организованог криминала, кривично

дело прање новца, као и кривична дела корупције (злоупотреба службеног положаја, трговина утицајем, примање мита и давање мита) и ако нису резултат деловања организоване криминалне групе, унутар Министарства одбране и Војске Србије;

4) открива, истражује и прикупља доказе за кривична дела којима се угрожавају тајни подаци и кривична дела против безбедности рачунарских података, прописана Кривичним закоником, законом којим се уређује тајност података, као и другим законима када су наведена кривична дела усмерена против Министарства одбране и Војске Србије;

5) планира, организује и спроводи контраобавештајну заштиту лица, објеката, активности и тајних података Министарства одбране и Војске Србије;

6) прикупља, анализира, обрађује и процењује контраобавештајне податке из своје надлежности;

7) обавља и друге контраобавештајне послове и задатке.

ВБА је у оквиру својих надлежности овлашћена да прикупља податке:

1) из јавних извора;

2) од физичких и правних лица;

3) од државних органа, организација и служби, као и од ималаца јавних овлашћења.

ВБА је овлашћена да прикупља податке од физичких лица само уз њихов претходни пристанак. Уз писани пристанак физичког лица са којим се разговор обавља, разговор се може звучно и визуелно забележити. Физичко лице потписом на записник оверава добровољност разговора и истинитост и потпуност снимљеног разговора.

Овлашћено службено лице ВБА дужно је да, пре прикупљања података од физичког лица, том лицу покаже службену легитимацију са значком и упозори га да је дужно да чува као тајну сва сазнања о предмету интересовања ВБА. ВБА може прикупљати податке од лица са којима је успостављена тајна сарадња.

ВБА је овлашћена да, у оквиру своје надлежности, тајно прикупља податке применом посебних поступака и мера. ВБА је овлашћена да прикупља податке применом посебних поступака и мера када се подаци не могу прикупити на други начин или је њихово прикупљање у вези са несразмерним ризиком по живот и здравље људи и имовину, односно са несразмерним трошковима. ВБА прикупљање података применом посебних поступака и мера врши превасходно у превентивне сврхе, односно са циљем да се предупредe претње које су усмерене према Министарству одбране и Војсци

Србије. Подаци који су прикупљени применом посебних поступака и мера у превентивне сврхе не могу се користити као доказ у кривичном поступку.

Меру тајног електронског надзора телекомуникација и информационих система ради прикупљања задржаних података о телекомуникационом саобраћају, без увида у њихов садржај, на основу писаног предлога директора ВБА, одређује надлежни виши суд. Мере: тајно снимање и документовање разговора на отвореном и у затвореном простору уз коришћење техничких средстава; тајни надзор садржине писама и других средстава комуницирања, укључујући и тајни електронски надзор садржаја телекомуникација и информационих система и тајни надзор и снимање унутрашњости објеката, затворених простора и предмета, одређује Врховни касациони суд на писани предлог директора ВБА.

ВОА је надлежна за обављање обавештајних послова од значаја за одбрану који се односе на прикупљање, анализу, процену, заштиту и достављање података и информација о потенцијалним и реалним опасностима, активностима, плановима или намерама страних држава и њихових оружаних снага, међународних организација, група и појединаца.

Подаци и информације су војног, војно-политичког, војно-економског карактера и други подаци и информације који се односе на пролиферацију наоружања и војне опреме и претње тероризмом усмерени из иностранства према систему одбране Републике Србије. ВОА је у оквиру својих надлежности овлашћена да прикупља податке:

- 1) из јавних извора;
- 2) од физичких и правних лица;
- 3) разменом података са другим службама безбедности;
- 4) применом посебних поступака и мера.

Посебни поступци и мере за тајно прикупљање података су:

- 1) тајна сарадња са физичким и правним лицима ради прикупљања података и информација
- 2) тајно прибављање и откуп докумената и предмета;
- 3) оперативни продор у организације, институције и групе;
- 4) предузимање мера на прикривању идентитета и својине;

5) оснивање правних лица и уређење њиховог рада на начин који их не доводи у везу са ВОА;

6) прикривено коришћење имовине и услуга физичких и правних лица уз накнаду;

7) коришћење посебних докумената и средстава којима се штити ВОА, њени припадници, просторије и средства.

Посебни поступци и мере предузимају се на основу налога директора ВОА или лица које он овласти. Примену посебних поступака и мера из става 1. овог члана уређује министар одбране, на предлог директора ВОА, уз мишљење Савета за националну безбедност. Ако се мишљење из става 4. овог члана не достави у року од 30 дана од дана пријема поднетог захтева, сматраће се да је мишљење позитивно.

Надлежност, структура и организација Министарства унутрашњих послова

Унутрашњи послови су законом утврђени послови државне управе, које обавља Министарство унутрашњих послова, а чијим обављањем се остварује и унапређује безбедност грађана и имовине, пружа подршка владавини права и обезбеђује остваривање Уставом и законом утврђених људских и мањинских права и слобода, као и други, са њима повезани послови из утврђеног делокруга и надлежности Министарства. Полиција представља организован начин обављања законом уређених послова, коју чине полицијски службеници који, у обављању полицијских и других унутрашњих послова, штите и унапређују безбедност грађана и имовине, поштујући Уставом зајемчена људска и мањинска права и слободе и друге заштићене вредности у демократском друштву, уз могућност употребе средстава принуде у складу са Уставом и законом. Право на употребу назива "Полиција" имају искључиво Министарство унутрашњих послова и Министарство одбране.

Запослени у Министарству јесу полицијски службеници, државни службеници и намештеници. Полицијски службеници су:

1) лица која обављају полицијске послове у статусу овлашћених службених лица и примењују полицијска овлашћења и мере и радње (овлашћена службена лица - ОСЛ);

2) лица на посебним дужностима која обављају друге унутрашње послове у непосредној вези са полицијским пословима и послове заштите и спасавања (лица на посебним дужностима - ПД).

Полицијски службеници у статусу овлашћених службених лица, морају имати најмање завршену полицијску обуку основног нивоа. Државни службеници јесу лица, која у том статусу, обављају остале послове из делокруга Министарства и са њима повезане опште, правне, информатичке, материјално-финансијске, рачуноводствене и административне послове. Намештеници јесу лица, која, у том статусу, обављају пратеће помоћно-техничке послове.

За обављање полицијских и других унутрашњих послова образује се Дирекција полиције. У саставу Дирекције полиције су организационе јединице у седишту - управе, центри, јединице, специјална и посебне јединице полиције, и ван седишта - Полицијска управа за град Београд, подручне полицијске управе и полицијске станице. Специјална јединица полиције је Специјална антитерористичка јединица Посебне јединице полиције у седишту Дирекције полиције су Жандармерија, Хеликоптерска јединица, Јединица за заштиту и Јединица за обезбеђење одређених личности и објеката, а у Полицијској управи за град Београд Полицијска бригада и Интервентна јединица 92.

Полицијски послови су део унутрашњих послова које обавља Полиција, применом полицијских овлашћења, мера и радњи. Полицијски послови су:

- 1) превенција криминала и унапређење безбедности у заједници;
- 2) откривање и расветљавање кривичних дела, обезбеђивање доказа, њихова анализа, криминалистичко форензичко вештачење употребом савремених форензичких метода и евиденција и откривање имовине проистекле из кривичног дела;
- 3) откривање и расветљавање прекршаја и привредних преступа;
- 4) откривање и хапшење учинилаца кривичних дела, прекршаја и других лица за којима се трага и привођење надлежним органима;
- 5) одржавање јавног реда и мира, спречавање насиља на спортским приредбама, пружање помоћи у извршењима у складу са законом;
- 6) регулисање, контрола, пружање помоћи и надзор у саобраћају на путевима и други послови из прописа о безбедности саобраћаја;
- 7) обезбеђење одређених јавних скупова, личности, објеката и простора;
- 8) безбедносна заштита одређених личности и објеката;
- 9) контрола државне границе, послови у вези са кретањем и боравком странаца, послови азила, прекограничног криминала, ирегуларних миграција и реадмисије;
- 10) извршавање послова утврђених прописима о оружју, приватном обезбеђењу и детективској делатности;
- 11) безбедносна заштита Министарства;

12) извршавање других полицијских послова и задатака утврђених законом и подзаконским актом Министарства донетим на основу овлашћења из закона.

Прописи у области управљања ванредним ситуацијама

Најважнији пропис у области смањења ризика од катастрофа и управљања ванредним ситуацијама је Закон о смањењу ризика од катастрофа и управљању ванредним ситуацијама (Сл. гласник РС бр. 87/18). Доношењем овог закона престао је да важи Закон о ванредним ситуацијама (Сл. гласник РС бр. 111/2009, 92/2011 и 93/2012). Систем смањења ризика од катастрофа и управљања ванредним ситуацијама је од посебног интереса за Републику Србију и представља део система националне безбедности, па је значај овог прописа изразито велики, посебно имајући у виду да се савремени свет суочава са катастрофама изазваним елементарним непогодама, техничко-технолошким несрећама, ратним разарањима и терористичким нападима, због чега се у литератури истиче да ће 21. век, по свему судећи, бити ера терористичких напада и природних катастрофа.

Овим законом уређују се:

- смањење ризика од катастрофа, превенција и јачање отпорности и спремности појединаца и заједнице за реаговање на последице катастрофа, заштита и спасавања људи, материјалних, културних и других добара
- права и обавезе грађана, удружења, правних лица, органа јединица локалне самоуправе, аутономних покрајина и Републике Србије,
- управљање ванредним ситуацијама
- функционисање цивилне заштите, рано упозоравање, обавештавање и узбуњивање
- међународна сарадња, инспекцијски надзор и друга питања од значаја за организовање и функционисање система смањења ризика од катастрофа и управљања ванредним ситуацијама.

Закон дефинише најважније појмове у области смањења ризика од катастрофа и управљања ванредним ситуацијама. **Елементарна непогода** је појава хидролошког, метеоролошког, геолошког или биолошког порекла, проузрокована деловањем природних сила као што су земљотрес, поплава, бујица, олуја, јака киша, атмосферска прањења, град, суша, одроњавања или клизања земљишта, снежни наноси и лавина,

екстремне температуре ваздуха, нагомилавања леда на водотоку, пандемија, епидемија заразних болести, епидемија сточних заразних болести и појава штеточина и друге природне појаве већих размера које могу да угрозе безбедност, живот и здравље већег броја људи, материјална и културна добра или животну средину у већем обиму.

Техничко-технолошка несрећа је изненадни и неконтролисани догађај или низ догађаја који је измакао контроли приликом управљања одређеним средствима за рад и приликом поступања са опасним материјама у производњи, употреби, транспорту, промету, преради, складиштењу и одлагању, као што су пожар, експлозија, хаварија, саобраћајни удес у друмском, речном, железничком и ваздушном саобраћају, удес у рудницима и тунелима, застој рада жичара за транспорт људи, рушење брана, хаварија на електроенергетским, нафтним и гасним постројењима, акциденти при руковању радиоактивним и нуклеарним материјама, тешко загађење земљишта, воде и ваздуха, последице ратног разарања и тероризма, а чије последице могу да угрозе безбедност, живот и здравље већег броја људи, материјална и културна добра или животну средину у већем обиму.

Катастрофа представља елементарну непогоду или техничко-технолошку несрећу чије последице угрожавају безбедност, живот и здравље већег броја људи, материјална и културна добра или животну средину у већем обиму, а чији настанак или последице није могуће спречити или отклонити редовним деловањем надлежних органа и служби. Дакле, катастрофа се од осталих елементарних непогода и несрећа разликује по степену могућности надлежних органа и служби да настанак или последице држе под контролом, тако да катастрофа наступа онда када настанак или последице непогода или несрећа није могуће у потпуности спречити (попут поплава у Србији 2014. године, разорних земљотреса, одрона, клизишта и ерозија, великих епидемија, последица великих терористичких аката итд.).

Ванредна ситуација је стање које настаје проглашењем од надлежног органа када су ризици и претње или настале последице по становништво, животну средину и материјална и културна добра таквог обима и интензитета да њихов настанак или последице није могуће спречити или отклонити редовним деловањем надлежних органа и служби, због чега је за њихово ублажавање и отклањање неопходно употребити посебне мере, снаге и средства уз појачан режим рада.

Иако су дефиниције ванредне ситуације и катастрофа веома сличне, треба уочити да је ванредна ситуација првенствено правно стање, које се проглашава од стране надлежног органа, када ризике, претње или последице катастрофа или

елементарних непогода није могуће контролисати. Дакле, наступање катастрофе је чињеница (попут избијања неконтролисаних шумских пожара, на пример) која постоји независно од проглашавања ванредне ситуације. Ванредна ситуација је правно стање којим се активира посебан режим рада надлежних органа и додељују им се одређена овлашћења и обавезе у циљу отклањања или умањења последица елементарних и других непогода, укључујући и катастрофе.

Ванредна ситуација се проглашава одмах по сазнању за непосредну опасност од њеног наступања. Ванредна ситуација може бити проглашена и након њеног наступања, ако се непосредна опасност од наступања ванредне ситуације није могла предвидети или ако због других околности није могла бити проглашена одмах после сазнања за непосредну опасност од њеног наступања. Ванредна ситуација се укида престанком опасности, односно престанком потребе за спровођењем мера заштите и спасавања од катастрофа.

Ванредну ситуацију проглашава и укида:

1) за територију Републике Србије - Влада, на предлог Републичког штаба за ванредне ситуације;

2) за територију аутономне покрајине - извршни орган аутономне покрајине, на предлог покрајинског штаба за ванредне ситуације;

3) за територију дела града или града - градоначелник, на предлог градског штаба за ванредне ситуације;

4) за територију градске општине - председник градске општине, на предлог штаба за ванредне ситуације градске општине;

5) за територију дела општине или општине - председник општине, на предлог општинског штаба за ванредне ситуације.

Ванредна ситуација за територију аутономне покрајине се проглашава када постоји непосредна опасност која ће захватити, или је већ захватила најмање две јединице локалне самоуправе са територије надлежности, а процена је таква да ће се опасност или њене последице ширити и да су капацитети аутономне покрајине довољни за спречавање, отклањање, односно ублажавање последица.

Ванредна ситуација за територију Републике Србије проглашава се када постоји непосредна опасност која ће захватити, или је већ захватила најмање две јединице локалне самоуправе, а процена је таква да ће се опасност или њене последице ширити и

да се сви капацитети Републике Србије морају ангажовати за спречавање, отклањање, односно ублажавање последице.

Надлежност и организација државних органа у области ванредних ситуација

Смањење ризика од катастрофа и управљање ванредним ситуацијама је комплексан и вишеслојан задатак, који не може бити предмет рада и надлежности једног државног органа, већ захтева комплементарно учешће низа државних и недржавних актера. Сви актери система смањења ризика од катастрофа и управљања ванредним ситуацијама се називају субјекти система заштите и спасавања.

Државни субјекти система заштите и спасавања имају шира овлашћења и веће обавезе у односу на недржавне актере. Влада Републике Србије обезбеђује изградњу, развој и планско повезивање делова система и задатака у јединствену целину, усмерава и усклађује рад органа државне управе на спровођењу мера и активности смањења ризика од катастрофа и управљања ванредним ситуацијама и доноси акте у складу са законом, што јој даје улогу централног стратешког координатора система. Ипак, водећу улогу у оперативном и тактичком смислу има Министарство унутрашњих послова, коме закон поверава најважније и најтеже задатке у области заштите и спасавања и одређује га као чворишну тачку система. У склопу МУП-а формиран је Сектор за ванредне ситуације, као посебна организациона јединица, првенствено задужена за област смањења ризика од катастрофа и управљање ванредним ситуацијама. Формирање јединствене службе за ванредне ситуације у оквиру МУП-а РС одобрено је на седници Владе Републике Србије у марту 2009. године.

У оквиру Сектора налазе се организационе јединице задужене за поједине послове и задатке у систему заштите и спасавања - Управа за превентивну заштиту, Управа за ватрогасно-спасилачке јединице и цивилну заштиту, Управа за управљање ризиком и подручне управе и одељења, која имају нецентралну (локалну) надлежност, на нивоу градова и/или општина (управе су у Београду, Новом Саду, Нишу и Крагујевцу, а у осталим градовима и општинама ове организационе јединице носе назив одељења). Укупно, Сектор располаже са 4 подручне управе и 23 подручна одељења.

Осим МУП-а, важну улогу у систему заштите и спасавања има и Министарство одбране. У условима када друге снаге и средства система нису довољне за заштиту и спасавање људи, материјалних и других добара од последица катастрофа, на захтев Републичког штаба за ванредне ситуације, Министарство одбране обезбеђује учешће

својих организационих јединица, команди, јединица и установа Војске Србије за пружање помоћи у заштити и спасавању, у складу са законом, осим у ратном и ванредном стању.

Остала министарства и органи државне управе правовремено извештавају МУП о уоченим појавама и проблемима од значаја за ову област, као и о подацима од значаја за процену постојећих ризика, о појави нових ризика и претњи и о другим чињеницама; планирају, организују и обезбеђују функционисање своје делатности у ванредним ситуацијама; учествују у изради Стратегије, Националног плана смањења ризика од катастрофа, Плана заштите и спасавања Републике Србије и других планских и програмских докумената; учествују у изради Процене ризика од катастрофа Републике Србије и врше друге послове у складу са законом.

Веома битна улога поверена је и локалним/нецентралним органима власти. Аутономна покрајина, између осталог, доноси акт о организацији и функционисању цивилне заштите на терисвојој територији ии обезбеђује њено спровођење; планира и обезбеђује буџетска средства намењена за смањење ризика од катастрофа и управљање ванредним ситуацијама; образује покрајински штаб за ванредне ситуације и врши бројне друге послове у овој области.

Јединице локалне самоуправе (градови и општине) имају бројне задатке и послове, међу којима су следећи: доносе акт о организацији и функционисању цивилне заштите на својој територији; израђују и доносе процену ризика, локални план смањења ризика од катастрофа, план заштите и спасавања и екстерни план заштите од великог удеса уколико се на територији налази СЕВЕСО комплекс вишег реда; образују штаб за ванредне ситуације; одређују субјекте од посебног значаја за заштиту и спасавање јединице локалне самоуправе на предлог надлежног штаба; планирају и обезбеђују буџетска средства намењена за смањење ризика од катастрофа и управљање ванредним ситуацијама; образују јединице цивилне заштите, итд.

И недржавни актери имају улоге и задатке у систему смањења ризика од катастрофа. Свако привредно друштво и друго правно лице дужно је да, у оквиру своје делатности предузима све мере превенције и смањења ризика, као и да се одазове захтеву надлежног штаба и узме учешће у спровођењу мера заштите и спасавања. Нарочито је важна улога специфичних привредних друштава и других правних лица које закон назива субјектима од посебног значаја за заштиту и спасавање. Субјекти од посебног значаја за заштиту и спасавање су привредна друштва и друга правна лица која се баве делатношћу из области: телекомуникација, рударства и енергетике, транспорта,

метеорологије, хидрологије, сеизмологије, заштите од јонизујућег зрачења и нуклеарне сигурности, заштите животне средине, водопривреде, шумарства и пољопривреде, здравства, збрињавања лица, ветерине, комуналне делатности, грађевинарства, угоститељства, и други који располажу ресурсима за смањење ризика од катастрофа. Субјекте од посебног значаја за заштиту и спасавање Републике Србије, одређује Влада на предлог МУП-а, док за покрајински и локални ниво то чине њихови одговарајући органи.

У оквиру своје редовне делатности хуманитарне организације и удружења учествују у припреми и спровођењу задатака заштите и спасавања и пружања помоћи становништву погођеном последицама катастрофа. Високошколске установе и друге организације које се баве научно-истраживачким радом ангажују се у спровођењу задатака заштите и спасавања и смањења ризика од катастрофа кроз учешће у штабовима, стручно-оперативним тимовима и оперативним штабовима

Као субјекти од посебног значаја, Црвени крст Србије, Горска служба спасавања и Ватрогасни савез Србије, помажу надлежним државним органима у обављању послова из своје надлежности, а у складу са јавним овлашћењима и својим програмским активностима.

И грађани имају права и дужности у систему заштите и спасавања. Грађани су дужни:

- 1) да се оспособљавају за заштиту и спасавање и да предузимају мере за личну и узајамну заштиту;
- 2) да прихвате распоред у јединице цивилне заштите и да се одазову у случају мобилизације тих јединица;
- 3) да се одазову позиву надлежног штаба за ванредне ситуације ради учешћа у акцијама заштите и спасавања;
- 4) да о настанку опасности без одлагања обавесте оперативни центар;
- 5) да спроводе прописане и наређене мере заштите и спасавања.

У извршавању задатака заштите и спасавања дужни су да учествују сви способни грађани, укључујући и стране држављане и лица без држављанства која у складу са законом имају одобрење за привремени боравак или стално настањење у Републици Србији, старости од 18 до 60 година (изузетно, закон ослобађа ове обавезе поједине грађане, попут трудница и мајки са децом до десет година старости и самохраних родитеља односно старатеља са децом до 15 година старости; особа са инвалидитетом, као и лица која брину о особама са инвалидитетом и лица која се

старају и живе у истом домаћинству са старијим особама које нису способне да се брину саме о себи).

Законски систем лиценцирања у области процене ризика и планирања заштите и спасавања од елементарних непогода и других несрећа

Закон уводи обавезу израде аката чији је циљ процена и смањење ризика од катастрофа и планирање заштите и спасавања у ванредним ситуацијама и великим удесима. Ове акте су дужни да израде Република Србија, органи управе, аутономне покрајине и локалне самоуправе, привредна друштва и друга правна лица, како би се повећала спремност свих субјеката система за превенцију и реаговање у ванредним ситуацијама и створили основи за ефикасно и економично управљање ризицима од катастрофа.

Проценом ризика од катастрофа идентификују се врста, карактер и порекло појединих ризика од наступања катастрофа, степен угрожености, фактори који их узрокују или увећавају степен могуће опасности, последице које могу наступити по живот и здравље људи, животну средину, материјална и културна добра, обављање јавних служби и привредних делатности, као и друге претпоставке од значаја за одвијање уобичајених животних, економских и социјалних активности. Планом смањења ризика од катастрофа утврђују се конкретне превентивне, организационе, техничке, финансијске, нормативне, надзорне, едукативне и друге мере и активности које су надлежни државни органи и други субјекти, на основу процене појединих ризика, дужни да предузму у будућем периоду у циљу смањења ризика од катастрофа и ублажавања њихових последица.

Планом заштите и спасавања се планирају мере и активности за спречавање и умањење последица катастрофа, снаге и средства субјеката система смањења ризика од катастрофа и управљања ванредним ситуацијама, њихово организовано и координирано ангажовање и деловање у ванредним ситуацијама у циљу заштите и спасавања људи, материјалних и културних добара и обезбеђења основних услова за живот.

Процену ризика од катастрофа и план заштите и спасавања израђују привредна друштва односно друга правна лица која имају овлашћење за израду процене ризика од катастрофа и плана заштите и спасавања и имају у сталном радном односу запослена најмање три лица која поседују лиценцу за израду процене ризика од катастрофа и плана заштите и спасавања. Овлашћење за израду процене ризика од катастрофа и

плана заштите и спасавања и лиценцу за израду процене ризика од катастрофа и плана заштите и спасавања издаје МУП.

Лиценца за израду процене ризика од катастрофа и плана заштите и спасавања издаће се лицу које има:

1) најмање високу стручну спрему и стечених 240 ЕСП бодова (мастер-академске, специјалистичке академске, специјалистичке струковне, односно основне академске студије у трајању од најмање четири године);

2) завршену обуку за израду процене ризика и планова заштите и спасавања и

3) положен посебан стручни испит за израду процене ризика и плана заштите и спасавања.

Рок важења овлашћења за израду процене ризика од катастрофа и плана заштите и спасавања и лиценце за израду процене ризика од катастрофа и плана заштите и спасавања је пет година. Министарство ће одузети овлашћење за израду процене ризика од катастрофа и плана заштите и спасавања привредном друштву, односно другом правном лицу ако се инспекцијским надзором утврди да не испуњава услове предвиђене законом. МУП води евиденцију о издатим овлашћењима за израду процене ризика од катастрофа и плана заштите и спасавања и лиценцама за израду процене ризика од катастрофа и плана заштите и спасавања.

ПИТАЊЕ: Прописи у области заштите тајности података

Закон о тајности података прописује јединствен систем одређивања и заштите тајних података који су од интереса за националну и јавну безбедност, одбрану, унутрашње и спољне послове Републике Србије. Овим законом се регулишу и питања заштите страних тајних података, приступ тајним подацима и престанак њихове тајности, као и надлежност државних органа у области надзора и контроле над спровођењем законских обавеза везаних за тајност података. Уз Закон о тајности података је донет и низ подзаконских прописа којима се ближе регулише начин остваривања законских овлашћења и обавеза. Међу њима су: Уредба о начину и поступку означавања тајности података, односно докумената (Сл. гласник РС бр. 8/11), Уредба о посебним мерама физичко-техничке заштите тајних података (Сл. гласник РС бр. 97/11), идр.

Податак од интереса за Републику Србију је сваки податак или документ којим располаже орган јавне власти, који се односи на територијални интегритет и сувереност, заштиту уставног поретка, људских и мањинских права и слобода, националну и јавну безбедност, одбрану, унутрашње послове и спољне послове. Међутим, нису сви подаци од интереса за РС тајни подаци.

Тајни податак је податак од интереса за Републику Србију који је законом, другим прописом или одлуком надлежног органа донесеном у складу са законом, одређен и означен одређеним степеном тајности. Дакле, да би податак постао тајни, потребно је да постоји *правни основ* (закон, други пропис или појединачни акт органа донет на основу закона) и да се спроведе *поступак одређивања тајности податка*. Одређивање тајности податка је поступак којим се податак одређује као тајни и истовремено утврђују степен и рок тајности.

Подаци су садржани у документима, па треба правити разлику између ова два појма. *Документ* је *носач податка* на ком је записан или меморисан податак (нпр. папир, аудио-видео запис, USB меморија, смарт картица, итд.).

Тајни податак не може да прогласи било ко, већ само субјекти који имају стварну надлежност на основу Закона о тајности података. То су тзв. органи јавне власти, под којима закон подразумева државни орган, орган територијалне аутономије, орган јединице локалне самоуправе, организацију којој је поверено вршење јавних овлашћења, као и правно лице које оснива државни орган или се финансира у целини, односно у претежном делу из буџета, а који поступа са тајним подацима, односно који их ствара, прибавља, чува, користи, размењује или на други начин обрађује.

Органи јавне власти су дужни да чувају и стране тајне податке. **Страни тајни податак** је податак који Републици Србији повери страна држава или међународна организација уз обавезу да га чува као тајни, као и тајни податак који настане у сарадњи Републике Србије са другим државама, међународним организацијама и другим међународним субјектима, у складу са закљученим међународним споразумом који је са страном државом, међународном организацијом или другим међународним субјектом закључила Република Србија.

У оквиру органа јавне власти, одређена службена лица могу да прогласе тајност податка. **Тајност податка, под условима и на начин утврђен овим законом, одређује овлашћено лице.** Овлашћена лица су:

- 1) председник Народне скупштине;

2) председник Републике;

3) председник Владе;

4) руководиоца органа јавне власти;

5) изабрани, постављени или именовани функционер органа јавне власти који је за одређивање тајних података овлашћен законом, односно прописом донесеним на основу закона, или га је за то писмено овластио руководиоца органа јавне власти;

6) лице запослено у органу јавне власти које је за то писмено овластио руководиоца тог органа.

Овлашћена лица не могу да пренесу овлашћења на друга лица.

Податак може да има један од следећих степена тајности:

1) "ДРЖАВНА ТАЈНА", који се одређује ради спречавања настанка неотклоњиве тешке штете по интересе Републике Србије;

2) "СТРОГО ПОВЕРЉИВО", који се одређује ради спречавања настанка тешке штете по интересе Републике Србије;

3) "ПОВЕРЉИВО", који се одређује ради спречавања настанка штете по интересе Републике Србије;

4) "ИНТЕРНО", који се одређује ради спречавања настанка штете за рад, односно обављање задатака и послова органа јавне власти који их је одредио.

Одавање тајног податка непозваном лицу представља кривично дело. Кривична дела којима се санкционише неовлашћено откривање, коришћење, злоупотреба и објављивање тајног податка су садржана у Закону о тајности података и Кривичном законика (кривична дела: одавање државне тајне, шпијунажа, одавање службене тајне, одавање војне тајне).

ПИТАЊЕ: Законска регулатива заштите пословне тајне

Најважније врсте података, чије прикупљање, обрада и заштита представљају законску обавезу су су:

- Тајни подаци;
- Подаци о личности;
- Информације од јавног значаја;
- Пословне тајне;
- Професионалне тајне.

Закон о заштити пословне тајне (Сл. гласник РС бр. 72/11) регулише правну заштиту пословне тајне од радњи нелојалне конкуренције. Пословна тајна служи за заштиту података од значаја за пословање привредних друштава и других правних лица или предузетника који се баве неком профитном делатношћу и имају потребу да одређене информације учине доступним само ужем кругу лица. То могу да буду рецептуре (кас у случају Кока-коле, нпр.), формуле, методе, цртежи, скице, пројекти, планови, резултати студија или истраживања, прототип, код, модел, компилација, програм, техника, поступак, обавештење или упутство интерног карактера, финансијски, научни, технолошки, економски, производни и други подаци.

Закон пословну тајну дефинише на следећи начин: **пословна тајна** је било која информација која има комерцијалну вредност зато што није опште позната нити је доступна трећим лицима која би њеним коришћењем или саопштавањем могла остварити економску корист, и која је од стране њеног држаоца заштићена одговарајућим мерама у складу са законом, пословном политиком, уговорним обавезама или одговарајућим стандардима у циљу очувања њене тајности, а чије би саопштавање трећем лицу могло нанети штету држаоцу пословне тајне.

Из наведене дефиниције је јасно да закон не пружа заштиту уколико сам држалац пословне тајне (нпр. неко предузеће) не предузме мере заштите. Мере заштите пословне тајне одређују се у складу са проценом ризика од незаконитог прибављања, коришћења и откривања информације која представља пословну тајну.

Пословном тајном не сматра се информација која је означена као пословна тајна ради прикривања кривичног дела, прекорачења овлашћења или злоупотребе службеног положаја или другог незаконитог акта или поступања домаћег или страног физичког и правног лица. Као пословна тајна у смислу овог закона не могу се штитити

информације за које је посебним законима прописано да не могу представљати пословну тајну.

У пракси одређених привредних субјеката (посебно јавних предузећа и привредних друштава које оснива или финансира држава), може доћи до ситуације у којој неки документ (носач података) истовремено садржи податке који представљају пословну тајну и тајне податке. У том случају, документ се штити као тајни податак. Дакле, пословна тајна која садржи податак од интереса за Републику Србију сматра се тајним податком и штити се по одредбама закона којим се уређује тајност података.

У случају да дође до повреде пословне тајне од стране непозваног лица (неовлашћено откривање, прибављање или друга врсте злоупотребе) држалац ужива правну заштиту. Повреда пословне тајне представља грађанскоправни деликт, али и привредни преступ и кривично дело (одавање пословне тајне), па држалац може посегнути за грађанскоправном, кривичноправном и привреднопреступном заштитом.

ПИТАЊЕ: Правни оквир заштите података о личности и слободног приступа информацијама од јавног значаја

Заштита података о личности обезбеђује се сваком физичком лицу, без обзира на држављанство и пребивалиште, расу, године живота, пол, језик, вероисповест, политичко и друго уверење, националну припадност, социјално порекло и статус, имовинско стање, рођење, образовање, друштвени положај или друга лична својства. Послове заштите података о личности обавља **Повереник за информације од јавног значаја и заштиту података о личности** као самосталан државни орган, независан у вршењу своје надлежности.

Област обраде података о личности, заштита права лица чији се подаци прикупљају и обрађују, ограничења заштите података о личности, поступак пред надлежним органом за заштиту података о личности, као и друга повезана питања регулише Закон о заштити података о личности (Сл. гласник 97/08, 104/09, 68/12, 107/12).

Податак о личности је свака информација која се односи на физичко лице, без обзира на облик у коме је изражена и на носач информације (папир, трака, филм, електронски медиј и сл.), по чијем налогу, у чије име, односно за чији рачун је информација похрањена, датум настанка информације, место похрањивања

информације, начин сазнавања информације (непосредно, путем слушања, гледања и сл., односно посредно, путем увида у документ у којем је информација садржана и сл.), или без обзира на друго својство информације. Физичко лице, у смислу овог закона, је човек на кога се односи податак, чији је идентитет одређен или одредив на основу личног имена, јединственог матичног броја грађана, адресног кода или другог обележја његовог физичког, психолошког, духовног, економског, културног или друштвеног идентитета. **Руковалац података** је физичко или правно лице, односно орган власти који обрађује податке. Орган власти, у смислу овог закона, је државни орган, орган територијалне аутономије и јединице локалне самоуправе, односно други орган или организација којој је поверено вршење јавних овлашћења, а који обрађује податке о личности. **Обрађивач података** је физичко или правно лице, односно орган власти, коме руковалац на основу закона или уговора поверава одређене послове у вези са обрадом.

Подаци о личности се обрађују уз пристанак лица на које се податак односи, осим у случајевима када је могуће обрадити податак и без пристанка лица. ти случајеви су прописани законом. Тако, орган власти обрађује податке без пристанка лица, ако је обрада неопходна ради обављања послова из своје надлежности одређених законом у циљу остваривања интереса националне или јавне безбедности, одбране земље, спречавања, откривања, истраге и гоњења за кривична дела, економских, односно финансијских интереса државе, заштите здравља и морала, заштите права и слобода и другог јавног интереса, а у другим случајевима на основу писменог пристанка лица. Обрада без пристанка је могућа и у другим предвиђеним случајевима, нпр. у сврху прикупљања средстава за хуманитарне потребе.

Законом о слободном приступу информацијама од јавног значаја (Сл. гласник РС бр. 120/04, 54/07, 104/09, 36/10) уређују се права на приступ информацијама од јавног значаја којима располажу органи јавне власти, ради остварења и заштите интереса јавности да зна и остварења слободног демократског поретка и отвореног друштва. **Информација од јавног значаја**, у смислу овог закона, јесте информација којом располаже орган јавне власти, настала у раду или у вези са радом органа јавне власти, садржана у одређеном документу, а односи се на све оно о чему јавност има оправдан интерес да зна. Према овом закону, сматра се да оправдани интерес јавности да зна, постоји увек када се ради о информацијама којима располаже орган власти уколико се оне односе на угрожавање, односно заштиту здравља становништва и животне средине, а ако се ради о другим информацијама којима располаже орган

власти, сматра се да оправдани интерес јавности да зна, постоји, осим ако орган власти докаже супротно. Орган власти неће тражиоцу омогућити остваривање права на приступ информацијама од јавног значаја ако тражилац злоупотребљава права на приступ информацијама од јавног значаја, нарочито ако је тражење неразумно, често, када се понавља захтев за истим или већ добијеним информацијама или када се тражи превелики број информација. Ако тражена информација од јавног значаја може да се издвоји од осталих информација у документу у које орган власти није дужан тражиоцу да омогући увид, орган власти омогућиће тражиоцу увид у део документа који садржи само издвојену информацију, и обавестиће га да остала садржина документа није доступна.

ПИТАЊА: Појам и законско уређење приватног обезбеђења; Законски систем лиценцирања физичких и правних лица која пружају услуге приватног обезбеђења; Овлашћења и обавезе службеника приватног обезбеђења

Појам и законско уређење приватног обезбеђења

У Србији, након одлагања која су трајала читаву деценију и неколико неусаглашених законских пројеката, у Народној скупштини 26. новембра 2013. године донет је *Закон о приватном обезбеђењу*¹ којим се још од стављања ван правне снаге Закона о систему друштвене самозаштите Републике Србије из 1986. године, први пут јединственим правним актом уређује област приватног обезбеђења.

Приватно обезбеђење, у смислу овог закона, обухвата пружање услуга, односно вршење послова заштите лица, имовине и пословања физичком и техничком заштитом када ти послови нису у искључивој надлежности државних органа, као и послове транспорта новца, вредносних и других пошиљки, одржавања реда на јавним скуповима, спортским приредбама и другим местима окупљања грађана (редарска служба), које врше правна лица и предузетници регистрована за ту делатност, као и правна лица и предузетници који су образовали унутрашњи облик организовања обезбеђења за сопствене потребе (у даљем тексту: самозаштитна делатност).

Закон о приватном обезбеђењу предвиђа да услуге приватног обезбеђења пружају правна лица (привредна друштва, тј. предузећа за приватно обезбеђење) и предузетници за приватно обезбеђење. У оквиру правних лица или у својству предузетника, послове приватног обезбеђења обављају физичка лица која су стекла

¹ „Службени гласник РС“, бр. 104/2013.

одговарајуће лиценце за вршење послова приватног обезбеђења. Та лица закон означава термином службеници обезбеђења.

Закон представља нормативно системски и материјално – правни основ за вршење послова приватног обезбеђења и институционализацију највећег дела приватног сектора безбедности у систем националне безбедности Републике Србије. Са аспекта функционисања субјеката физичко-техничке заштите у Србији, наведени правни акт обезбеђује нормативни оквир за професионализацију, стандардизацију и сертификацију широког спектра безбедносних услуга, при чему је посебним одредбама истог закона (глава II) извршена категоризација објеката који се обавезно штите на: а) објекте од стратешког значаја и б) објекте од посебног значаја. Категоризација објеката је веома важна, јер подиже квалитет услуга и налаже одговарајући степен заштите. Обавезно обезбеђени објекти су објекти од стратешког значаја за Републику Србију и њене грађане, као и објекти од посебног значаја чијим оштећењем или уништењем би могле наступити теже последице по живот и здравље људи или који су од интереса за одбрану земље, осим објеката чију заштиту обављају државни органи и објеката чија се заштита обавља сагласно прописима из области одбране. Под обавезно обезбеђеним објектима сматра се и простор на коме се налазе ти објекти и чине њихов саставни део, као и пратећи објекти који су у функцији тих објеката.

Закон представља важан ослонац јавној безбедности, и њиме се добрим делом растерећује државни буџет. Одредбама закона предвиђена је подела надлежности између субјеката приватног обезбеђења и полиције, обзиром да регистрована лица која имају лиценцу за обављање послова приватног обезбеђења, не могу обављати послове обезбеђења лица и имовине који су у надлежности државних органа и примењивати оперативне методе и средства које ти органи примењују на основу посебних прописа. Правна лица и предузетници који имају лиценцу за вршење послова приватног обезбеђења не могу вршити послове заштите лица и имовине који су у искључивој надлежности државних органа и примењивати оперативне методе и средства, односно оперативно-техничка средства и методе које ти органи примењују на основу посебних прописа.

Најзад, закон у оквиру демократске цивилне контроле субјеката безбедности, обезбеђује јединствен начин надзора и контроле субјеката који обављају делатност физичко-техничког обезбеђења, које ће убудуће вршити законом прописани органи и акредитоване организације.

Лиценцирање у области приватног обезбеђења

Постоји више врста лиценци, а службеник обезбеђења треба да поседује неку од њих како би имао овлашћење да обавља послове приватног обезбеђења. Лиценца је решење којим се физичком лицу, правном лицу или предузетнику дозвољава вршење делатности приватног обезбеђења. Предузетник је физичко лице које је регистровано за пружање услуга приватног обезбеђења под својим именом и за свој рачун. Правно лице за приватно обезбеђење је привредно друштво које је регистровано за делатност приватног обезбеђења и испуњава законске услове за пружање услуга у овој области.

За вршење послова приватног обезбеђења правном лицу или предузетнику Министарство може издати:

- 1) Лиценцу за процену ризика у заштити лица, имовине и пословања;
- 2) Лиценцу за вршење послова физичко-техничке заштите без оружја;
- 2а) Лиценцу за вршење послова физичко-техничке заштите са оружјем;
- 3) Лиценцу за вршење послова обезбеђења транспорта и преноса новца и вредносних пошилики;
- 4) Лиценцу за вршење послова планирања система техничке заштите;
- 5) Лиценцу за вршење послова пројектовања и надзора над извођењем система техничке заштите;
- 6) Лиценцу за вршење послова монтаже, пуштања у рад и одржавања система техничке заштите и обуке корисника ;
- 7) Лиценцу за вршење послова самозаштитне делатности;
- 8) Лиценцу за вршење послова обезбеђења транспорта и преноса новца и вредносних пошилики у обављању самозаштитне делатности.

Правно лице се лиценцира ако испуњава следеће услове:

- Уписано је у регистар (АПР) са одговарајућом шифром
- Има акт о систематизацији радних места
- Акт о систематизацији
- Акт о изгледу униформе
- Одговорно лице (држављанство, пунолетство, средња стручна спрема, психофизичка способност, без провера, стечена лиценца)
- Адекватан пословни простор
- Простор за смештај оружја и муниције у складу са законом

- Сопствени или уговорени Контролни центар ако пружају услуге физичко-техничке заштите или обезбеђења транспорта и преноса новца и вредносних пошиљки
- Довољан број лиценцираних службеника (у зависности од врсте лиценце, потребан је следећи број службеника: Процена ризика – 1 службеник; ФТО заштита и јавни скупови – 10 службеника (лиц.одговорног лица за заштиту, лиц.за вршење основних стручних послова-без оружја, лиц.за вршење специјалистичких послова са оружјем – Алтернативно); Обез.транс.и преноса нов. и вредност. (лиц.за вршење специјалистичких послова са оружијем и технички услови за транспорт) – 10 службеника; Услуге планирања, пројект., надзора и уградње тех.система заштите (једна од три врсте “техничких” лиценци)- 1 службеник.

За вршење послова приватног обезбеђења физичком лицу Министарство може издати:

- 1) Лиценцу за процену ризика у заштити лица, имовине и пословања;
- 2) Лиценцу за вршење послова физичко-техничке заштите:
 - (1) Лиценцу за вршење основних послова службеника обезбеђења - без оружја;
 - (2) Лиценцу за вршење специјалистичких послова службеника обезбеђења - са оружјем;
- 3) Лиценцу за вршење послова техничке заштите:
 - (1) Лиценцу за вршење послова планирања система техничке заштите,
 - (2) Лиценцу за вршење послова пројектовања и надзора над извођењем система техничке заштите,
 - (3) Лиценцу за вршење послова монтаже, пуштања у рад, одржавања система техничке заштите и обуке корисника.

За вршење послова редарске службе физичком лицу Министарство издаје Лиценцу за вршење послова редарске службе.

Физичко лице мора да испуњава следеће услове како би конкурисало за неку од наведених лиценци:

- 1) да је држављанин Републике Србије;
- 2) има пријављено пребивалиште на територији Републике Србије;
- 3) да је пунолетно;
- 4) има најмање средње образовање;

5) нема безбедносних сметњи (безбедносна сметња постоји ако је лице правноснажно осуђено на казну затвора или се против њега води поступак за одређена кривична дела (живот и тело, полне слободе, брака и породице, имовине..); ако је лице правноснажно кажњавано у последње четири године за прекршаје из области јавног реда и мира за које је прописана казна затвора и прекршаје прописане законом којим се уређује оружје и муниција, односно ако му је правноснажном одлуком изречена заштитна мера; ако је на основу безбедносно-оперативне провере у месту пребивалишта, боравишта или месту рада утврђено да лице, својим понашањем, навикама и склоностима указује да ће представљати опасност за себе или друге и јавни ред и мир);

6) је психофизички способно за вршење ових послова, што доказује лекарским уверењем или извештајем надлежне здравствене установе или уверењем да је здравствено способно за држање и ношење оружја ако послове обавља са оружјем, не старије од 60 дана у моменту подношења захтева;

7) је обучено за руковање ватреним оружјем, односно ако је одслужило војни рок са оружјем, ако послове врши са оружјем;

8) је савладало обуку у складу са овим законом;

9) има положен стручни испит у Министарству

Изузетно, лицу које има одговарајући степен и врсту стручног образовања и најмање три године радног искуства на пословима овлашћеног полицијског службеника, безбедносно-обавештајним пословима, пословима професионалног припадника Војске Србије и пословима извршења кривичних и прекршајних санкција, издаје се лиценца и уколико није похађало стручну обуку, али је дужно да положи стручни испит. Такође, обука није обавезна ни за лице које има средње образовање за образовни профил техничар обезбеђења или техничар безбедности као и лицу које има високо образовање на студијама првог степена из области безбедности.

Правно лице, односно предузетник доставља Министарству лекарско уверење о годишњој провери психофизичке способности за свако физичко лице коме је издата лиценца. У случају да правно лице, односно предузетник не достави лекарско уверење, сматраће се да је физичко лице за које није достављено лекарско уверење престало да испуњава прописане услове за вршење послова приватног обезбеђења.

Овлашћења и обавезе службеника обезбеђења

Службеници обезбеђења врше послове физичке и техничке заштите лица и имовине. Физичка заштита лица и имовине обавља се првенствено личним присуством и непосредном активношћу службеника обезбеђења у одређеном простору и времену и унутар границаштићеног простора. Послови физичке заштите лица (лично обезбеђење) могу се вршити на јавном месту и у непосредној близини лица које се обезбеђује, у складу са планом обезбеђења. Када се послови физичке заштите лица обављају без ношења униформе службеника обезбеђења, у грађанском оделу, са оружјем, оружје се мора носити у складу са прописима којим се уређује ношење оружје и муниције.

За вршење послова физичке заштите, правна лица и предузетници за приватно обезбеђење могу поседовати полуаутоматско оружје, пиштољ калибра 7,65 mm и 9 mm, код којег се једним повлачењем обарача може испалити само један метак. Правно лице и предузетник за приватно обезбеђење не може поседовати ватрено оружје у броју већем од једне половине броја запослених службеника обезбеђења са легитимацијом који имају Лиценцу за вршење специјалистичких послова службеника обезбеђења - са оружјем и који су распоређени на радна места на којима се послови приватног обезбеђења обављају са оружјем.

Изузетно, правни субјекти који су корисници објеката од стратешког значаја могу држати дуго оружје, које се за вршење послова приватног обезбеђења може користити само у условима ратног и ванредног стања.

Под наведеним условима послови физичке заштите објеката могу се вршити са оружјем ради заштите:

- 1) обавезно обезбеђених објеката;
- 2) банака и других финансијских организација које послују са новцем и драгоценостима - посебно пошта, штедионица и мењачница;
- 3) објеката у којима се складишти оружје, експлозивни, радиоактивни, запаљиви и отровни материјал;
- 4) објеката у којима се чува и складишти роба.

Службеници обезбеђења оружје држе искључиво у границамаштићеног објекта/простора. Изузетно, службеници обезбеђења могу носити оружје ванштићеног објекта или простора који обезбеђују:

- 1) кад врше и обезбеђују транспорт и пренос новца и вредносних пошилики, само за време и на правцу кретања транспорта;
- 2) кад врше пренос новца пешице, само на правцу кретања;

- 3) кад врше физичку заштиту лица;
- 4) током интервенције у тиму за интервенцију, за време интервентног обављања послова у складу са законом.

Лиценциран службеник обезбеђења, приликом вршења послова обезбеђења, у складу са законом, има овлашћење да:

- 1) изда упозорење или наређење лицу или забрани лицу улазак и боравак у штићеном објекту;

- 2) провери идентитет лица;

- 3) заустави и прегледа лице, предмете или превозно средство (уколико: улазе или излазе из штићеног објекта; неовлашћено бораве у штићеном објекту; угрожавају штићени објекат или их је потребно привремено задржати);

- 4) привремено одузме предмете (чије је уношење и коришћење у заштићеном објекту забрањено, у складу са писаним процедурама заштите објекта; ако околности случаја указују да је одређени предмет намењен за извршење кривичног дела или прекршаја, потиче или је настао као последица извршења кривичног дела или прекршаја; чије је одузимање неопходно за заштиту опште безбедности; које привремено задржано лице има код себе и могу да се употребе за самоповређивање, напад или бекство);

- 5) привремено задржи лице (затечено у вршењу кривичног дела за које се гони по службеној дужности; затечено у вршењу прекршаја са елементима насиља; које код себе има предмете који могу послужити као доказ у кривичном и прекршајном поступку, односно за напад или самоповређивање);

- 6) употреби следећа средства принуде, под условима утврђеним законом, и то:

- (1) средства за везивање (ради спречавања отпора лица или одбијања напада; спречавања бекства задржаног лица и онемогућавања самоповређивања или повређивања другог лица, с тим да се под употребом средстава за везивање сматра везивање, по правилу руку, испред или иза леђа, службеним лисицама, пластичним затегама или другим средствима која су за то намењена);

- (2) физичку снагу (физичку снагу службеник обезбеђења може употребити само ако применом овлашћења утврђених овим законом или на други начин не може: одбити истовремени нескривљени противправни напад којим се угрожава његов живот и тело или живот и тело лица које обезбеђује; одбити истовремени нескривљени

противправни напад усмерен на уништење, оштећење или отуђење имовине коју обезбеђује; савладати активан или пасиван отпор лица коме је забрањен улазак или боравак уштићеном објекту или које се привремено задржава; спречити самоповређивање лица);

(3) гасни спреј (употреба направа које садрже и приликом употребе распршују надражујућа хемијска једињења у концентрацијама дозвољеним по прихваћеним међународним стандардима, с тим да се гасни спреј може употребити ради одбијања напада или савлађивања активног отпора лица, када је употреба физичке снаге била неуспешна);

(4) посебно дресиране псе (службеници обезбеђења могу употребити посебно дресиране псе за вршење обезбеђења објеката, спречавање отпора или одбијање напада на службеника обезбеђења и друга лица унутар објекта и штићеног простора, у случају када је, у складу са овим законом, дозвољена употреба ватреног оружја);

(5) ватрено оружје (службенику обезбеђења дозвољено је да употреби ватрено оружје само у случају нужне одбране и крајње нужде, а пре употребе ватреног оружја службеник обезбеђења мора се идентификовати и издати јасно упозорење да намерава да употреби ватрено оружје речима ("стој, обезбеђење, пуцаћу"), осим у случајевима када би таквим поступањем довео у животну опасност себе или лице које штити).

Примена мера мора бити сразмерна законитом циљу њихове употребе и извршена на начин којим се не вређа достојанство, углед, част или друго загарантовано људско право. Приликом примене мера нико не сме бити подвргнут мучењу, нечовечном или понижавајућем поступању. Службеник обезбеђења сме поступати само на начин који је утврђен овим законом и прописима, тако да извршење задатака постиже са најмањим штетним последицама. Ако је у односу на околности дозвољено применити више мера, дужан је применити најпре ону која лицу најмање штети. Са применом мера мора престати онда када престану разлози због којих су биле примењене или онда када утврди да задатак на тај начин неће моћи да изврши.

Лицу које је повређено употребом средстава принуде, службеник обезбеђења дужан је да пружи прву помоћ и одмах обавести лекарску службу. О употреби средстава принуде, службеник обезбеђења одмах обавештава надлежну полицијску управу.

ПИТАЊА: Законска регулатива детективске делатности и Законски систем лиценцирања физичких лица која пружају детективске услуге

Законска регулатива

Нормативно уређење детективске делатности је од посебног интереса за безбедност, али и за развој демократског друштва у целини, обзиром да савремена концепција националне безбедности представља синтезу безбедности грађана и безбедности државе. Сведоци смо да је у склопу укупних приватизационих процеса у друштву, приватизација послова безбедности чини неизоставни део функционисања савремене државе, која не може увек и свуда да пружи потпуну заштиту сваког појединца или правног лица. Познато је да се адекватним нормативним уређењем детективске делатности стварају неопходни предуслови за успешно организовање и функционисање правних лица, предузетника и физичких лица која врше детективске послове. Закон о детективској делатности у Србији, донет је крајем 2013. године, који још увек није у потпуности примењен због кашњења у доношењу предвиђених подзаконских прописа за његово ближе спровођење, будући да је од ступања на снагу закона прошло скоро две године. У таквој ситуацији, сви рокови се померају на неодређено врем, што није похвално за уређену правну државу (рад фирми за детективску делатност у Србији карактерише смањен квалитет и препуштеност креирању од стране потреба тржишта).

Потреба нормативног уређења детективске делатности проистицала је из процеса интеграција Србије, односно усаглашавања домаћег правног система са правним тековинама и стандардима Европске уније и потреба јасног разграничења детективске делатности и оперативне делатности полиције. Ступањем на снагу Закона о детективској делатности² превазиђен је правни вакуум који је у законодавству Републике Србије егзистирао читаве две деценије, од укидања Закона о систему друштвене самозаштите.

Детективска делатност обухвата истражне и детективске услуге и активности свих приватних истражитеља без обзира на то за кога и шта истражују (детективски послови). Истражне и детективске услуге су послови прикупљања и обраде података и преноса информација у складу са овим законом и другим прописима, од стране правних

² Објављен је у Службеном гласнику Републике Србије број 104/2013.

лица и предузетника за детективску делатност као *руководалаца* и запослених детектива као *обрађивача*.

Правно лице за детективску делатност је привредно друштво које обавља детективску делатност под закон прописаним условима. *Детектив* је физичко лице које је запослено у правном лицу за детективску делатност и које има лиценцу за обављање детективских послова. *Самостални детектив* је детектив који самостално обавља детективску делатност под условима из овог закона и регистрован је у складу са прописима као предузетник.

Правно лице за детективску делатност и предузетник за детективску делатност, односно детектив може обрађивати податке о:

- 1) несталим лицима или лицима која се крију ради избегавања кривичног гоњења;
- 2) лицима која су кориснику услуге проузроковала штету, ако су испуњени законом утврђени услови одговорности за штету;
- 3) лицима која анонимно и противправно поступају према кориснику услуге, са претњом штетних последица;
- 4) предметима који су изгубљени или украдени;
- 5) успешности пословања правних лица и предузетника;
- 6) заштити интелектуалне и индустријске својине;
- 7) кандидатима за запошљавање - и то оне податке за чије прикупљање је овлашћен послодавац, уз писани пристанак кандидата;
- 8) кривичним делима која се гоне по приватној тужби и о учиниоцима ових кривичних дела;
- 9) повредама радних обавеза или радне дисциплине.

Приликом обраде података, детективу је забрањено да омета обављање послова који су у надлежности државних органа. Детективска делатност, односно детективски послови могу се вршити само на основу и у оквиру уговора закљученог у писаној форми између правног лица за детективску делатност, односно предузетника за детективску делатност и корисника услуга. Правно лице за детективску делатност, односно предузетник за детективску делатност дужан је да одбије закључење уговора о пружању услуге ако се захтев корисника услуге односи на вршење послова који нису у његовој надлежности, када се тражи обрада података који се не смеју обрађивати и када

је вршење тих услуга супротно интересима других корисника услуга са којима већ има закључен уговор, другим законима и јавном моралу.

Детектив може прикупљати и обрађивати податке о другим лицима у складу са прописима којима се уређује заштита података о личности и слободан приступ информацијама од јавног значаја. Обрада без пристанка је дозвољена у складу са прописима којима се уређује заштита података о личности. Детектив је дужан да лицу од кога прикупља податке, на његов захтев, покаже детективску легитимацију и овлашћење за вршење посла. Детектив који је у току вршења посла сазнао за кривично дело које се гони по службеној дужности дужан је да о сазнању одмах обавести полицију или надлежног јавног тужиоца.

Детектив може приликом вршења послова да употреби физичку снагу, гасни спреј и ватрено оружје искључиво у сврху заштите сопственог живота и телесног интегритета, само ако на други начин не може да одбије истовремени непосредни противправни напад. Детектив је дужан да пружи прву помоћ лицу које је повредио употребом физичке снаге, гасног спреја и ватреног оружја, као и да о повреди одмах обавести лекарску службу. О употреби физичке снаге, гасног спреја и ватреног оружја, детектив, правно лице за детективску делатност или предузетник за детективску делатност одмах обавештава полицију. Извештај о употреби физичке снаге, гасног спреја и ватреног оружја детектив у року од 12 часова доставља одговорном лицу у правном лицу за детективску делатност односно предузетнику.

Лиценцирање у области детективске делатности

Детективску делатност могу да обављају правно лице за детективску делатност и предузетник за детективску делатност, а детективске послове може обављати детектив, ако имају лиценцу за обављање детективске делатности, односно детективских послова издату од стране Министарства унутрашњих послова. Лиценца је решење којим се правним лицима и предузетницима који испуњавају прописане услове, дозвољава обављање детективске делатности. Лиценцу стичу и сами детективи, као физичка лица запослена у правним лицима или код предузетника за детективску делатност. Лиценца за физичка лица се назива лиценца за вршење детективских послова. Лиценцу за вршење детективских послова може стећи физичко лице:

1) које је држављанин Републике Србије и које има пријављено пребивалиште на територији Републике Србије;

2) које има најмање стечено високо образовање на студијама првог степена (основне академске студије и основне струковне студије), односно на студијама у трајању до три године;

3) које је прошло одговарајућу безбедносну проверу;

4) које је психофизички способно за обављање детективских послова, што доказује лекарским уверењем надлежне здравствене установе;

5) које је савладало програм обуке и оспособљавања за вршење детективских послова;

6) које је положило стручни испит за детектива пред комисијом Министарства.

Сматра се да лице које има пет година радног искуства на пословима овлашћеног полицијског службеника, пословима одбране, безбедносно-обавештајним, на судијској и тужилачкој функцији, као и на стручним пословима у суду или јавном тужилаштву испуњава услов под тачком 5.

Лиценца за обављање детективске делатности може се издати правном лицу које:

1) је уписано у регистар привредних субјеката у Републици Србији, са одговарајућом шифром делатности;

2) има акт о систематизацији радних места, са описом послова и овлашћењима запослених за свако радно место;

3) има најмање два запослена детектива;

4) има одговарајући пословни простор;

5) има одговорно лице у правном лицу:

(1) које је држављанин Републике Србије,

(2) које је пунолетно,

(3) које има високо образовање,

(4) које је прошло безбедносну проверу у складу са овим законом.

Предузетнику ће се издати лиценца за обављање детективске делатности ако испуњава услове из тач. 1), 2) и 4).